GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ב, 2022
מספר השאלון: 22262
קובץ: תשובות סופיות

# היסטוריה

## שאלון 22262 (אקסטרניים, בית שני)

### הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה פרק אחד ובו ארבע שאלות.
ענה על שתי שאלות.
(2 × 50) סך הכול – 100 נקודות.
מן השאלות שתבחר לענות עליהן, חובה לבחור לפחות שאלה אחת שיש בה מקור.
שים לב: תלמיד שאושר לו מבחן מותאם לא חייב לבחור בשאלה שיש בה מקור.
ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
ד. המלצה לחלוקת זמן: כ־40 דקות לכל שאלה.
כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

### בהצלחה!

# תשובות סופיות

## בית שני – מעם מקדש לעם הספר

### שאלה 1

**א.** ההבדל: שמעון גירש את כל האוכלוסייה הנוכרית מן העיר שכבש – "ויגרש אותם מן העיר", ויישב בה יהודים – "ויושב בה אנשים העושים [מקיימים] את התורה" (קטע 1); הורקנוס איפשר לאוכלוסייה הנוכרית (האדומים) להישאר בתנאי שיימולו ויקבלו את חוקי היהודים, וכך הפכו ליהודים – "והרשה להם להישאר בארץ אם יימולו [יעברו ברית מילה] ויאותו [יסכימו] לקיים את חוקי היהודים", "ומאותו זמן ואילך היו הללו יהודים" (קטע 2). המטרה המשותפת: לשמור על רוב יהודי ועל צביון יהודי בממלכה המתרחבת (טיהור הארץ מעבודה זרה); לחזק את כוחה של הממלכה החשמונאית באמצעות הגדלת מספר תושביה היהודים, הנאמנים לשלטון.

**ב.** מעמד המנהיג וסמכויותיו – דוגמאות: מינוי יונתן לכהן גדול; שמעון הוכרז על ידי אספת העם כהן גדול, מפקד צבא ונשיא; יהודה אריסטובולוס הכריז על עצמו מלך; אלכסנדר ינאי מלך וכהן גדול כאחד; שלומציון המלכה – אישה שליטה, שהעבירה את הכהונה הגדולה להורקנוס השני ואת הפיקוד על הצבא לאריסטובולוס השני. ההתנגדות: הכתרת מלך שאינו מבית דוד מנוגדת למסורת; התנגדות לריכוז המלוכה והכהונה בידי אדם אחד; שלטון יחיד מנוגד להחלטת אספת העם בימי שמעון; איש מלחמה ושופך דמים אינו ראוי לכהונה הגדולה. היחס להלניזם – דוגמאות: אימוץ שמות יווניים (הורקנוס, אריסטובולוס, אלכסנדר); אימוץ דרכי השלטון ההלניסטיות (מלוכה, חצר מלוכה, שילוב מלוכה וכהונה); החזקת צבא שכירים נוכרים; שימוש בשפה היוונית (גם על מטבעות); אימוץ המנהג ההלניסטי לקבוע ימי חג לזכר ניצחונות (יום ניקנור, יום כיבוש החקרא). ההתנגדות: חשש מפגיעה בצביון היהודי של הארץ; חשש שהעם יאמץ אורח חיים הלניסטי ויתבולל – בדיוק מה שנגדו יצא מרד החשמונאים; התנגדות לצבא שכירים נוכרי; חצר המלך דמתה לחצר הלניסטית ולא לחצר מלך יהודי.

## שאלה 2

**א.** סיבות (שתיים): שלטונו התבסס על מינוי של גורם זר – הרומאים ("מלך חסות"), ולא על הסכמת העם; היהודים היו רוב בממלכתו; הורדוס דחק את שושלת בית חשמונאי, שזכתה לתמיכה ולאהדה של רבים בעם; מוצאו – צאצא של גרים אדומים. פעולות מן הקטע (שתיים): בניית מבצרים ושמירה על גבולות הממלכה וביטחונה – "ורב [ממנו] הביטחון שהביאו לכם"; בניית ערים חדשות ושיקום ערים – "הואיל ויודעים אתם... ואת הערים שהקמנו בה"; מפעלי בנייה שסיפקו תעסוקה לפועלים רבים – "וגם במעשי הבניין שלי פעלתי לטובתכם יותר מלטובתי"; שיקום בית המקדש והגדלתו – "את המפעל שהנני מקבל עליי עתה לבצעו, והוא המפעל הקדוש והיפה", "והוא חסר מגודלו שישים אמה בגובה", "אנסה לתקן את מה שנפגם מכפייה ומשעבוד".

**ב.** הבדלים (שניים): בשלטון העקיף השליט הוא מלך מקומי ("מלך חסות"), ובשלטון הישיר השליט הוא נציב רומאי; בשלטון העקיף השליט שולט לתקופה לא מוגדרת (לכל ימי חייו, ולעיתים מוריש לבניו), ובשלטון הישיר הנציב ממונה לתקופה מוגדרת; השלטון העקיף מגייס צבא משלו, ואילו השלטון הישיר מחזיק צבא עזר רומאי. גורם לשלטון הישיר (אחד): מותו של הורדוס וחלוקת הממלכה בין שלושת בניו והמאבקים ביניהם; התנגדות העם היהודי לשלטון בני הורדוס, ובעיקר לשלטון ארכילאוס; משלחת של נציגים מן העם היהודי יצאה לרומא כדי לתבוע את החלפת השלטון בשלטון ישיר; בעקבות התלונות הרבות נגד ארכילאוס הדיח אותו אוגוסטוס (6 לספירה) ויהודה הפכה לפרובינקיה בשלטון רומי ישיר.

## שאלה 3

**א.** בתחום הדתי: מרכז הפולחן – המקום היחיד שבו הוקרבו קורבנות; מקום מחילה על חטאים (עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים); מקום קריאת התורה בציבור; הציווי המקראי לעלות לרגל לבית המקדש וחגיגת חגים מרכזיים (סוכות, פסח, שבועות) ברוב עם; מושב הסנהדרין. בתחום הכלכלי־חברתי: נשמרו בו אוצרות המקדש (כלי הקודש); רוכזו בו תרומות, מעשרות ומחצית השקל שנגבתה מכל יהודי (גם בתפוצות) ושימשו לעבודת המקדש ולצרכים ציבוריים; סביבו התפתחו שווקים וחיי מסחר; מפעלי הבנייה בו סיפקו תעסוקה רבה; מקום התכנסות של העם – מארץ ישראל ומן התפוצות – בזמן החגים, שליכד את העם.

**ב.** ההסבר: חכמי יבנה הטמיעו את התפיסה שיש קיום לעם ישראל גם בלי מקדש; הם גיבשו בכתובים הלכה משותפת, ועם ישראל הפך לעם שמרכז חייו הוא ההלכה הכתובה; הם מצאו פתרונות לשמירת מצוות בלא זיקה הכרחית למקדש, וכך אפשרו המשך חיים יהודיים מלאים. דוגמאות (שלוש): שיקום מוסדות ההנהגה – הקמת הנשיאות ובית הדין הגדול (הסנהדרין החדשה) ביבנה, שאפשרו חקיקה ושיפוט; העברת המרכז הדתי והחברתי מבית המקדש לבית הכנסת – התפילה הפכה לחובה ולמנהג קבוע, תחליף לעבודת הקורבנות, ובית הכנסת הפך למקום ללימוד תורה; קביעת תקנות ריב"ז (תקיעה בשופר בראש השנה שחל בשבת, נטילת לולב בכל מקום כל שבעת ימי החג "זכר למקדש"); הקמת בתי מדרש ללימוד תורה והסמכת חכמים; ספרות ההלכה שהתפתחה בעקבות יבנה (איסוף הלכות, ובהמשך עריכת המשנה).

## שאלה 4

**א.** סיבות (שלוש): השנאה לשלטון הרומאי; ציפיות משיחיות ("מלך משיח"); המצב הכלכלי הקשה של האוכלוסייה בגלל הפקעת קרקעות, מיסוי כבד והצורך לספק מזון ולבצע עבודות כפייה עבור השלטון הרומאי; גזרות אדריאנוס – איסור מילה; הפיכת ירושלים לעיר אלילית – איליה קפיטולינה; תמיכת חכמים במרד (ובראשם רבי עקיבא); מרד התפוצות. גורמים להצלחה בתחילת המרד (שניים): הכנות מדוקדקות וממושכות – ביצור מקיף של יישובי הארץ, חפירת מערות מסתור תת־קרקעיות, צבירת נשק; ההכנות נערכו בחשאי והרומאים הופתעו עם פרוץ המרד; תכנון העיתוי של המרד – לאחר עזיבת הקיסר את ארץ ישראל; מלחמת גרילה; קבוצות שונות שהצטרפו למורדים.

**ב.** ההסבר: החורבן שהביא מרד בר כוכבא היה חמור והשפעתו הייתה הרסנית להמשך הקיום היהודי בארץ ישראל. עובדות (שלוש): הרס דמוגרפי – יהודה התרוקנה מיהודים, מרכז היישוב עבר לגליל, ולפי רבים מן החוקרים היהודים הפכו בעקבותיו למיעוט בארץ; משבר כלכלי חמור – יישובים רבים נהרסו, הקרקעות הופקעו, אבדות בנפש וברכוש, נשבים נמכרו לעבדות, מסים כבדים; ירושלים נהרסה, נבנתה עליה העיר האלילית איליה קפיטולינה ונאסר על היהודים להיכנס אליה; שם הפרובינקיה שונה מיהודה לסוריה־פלשתינה; גזרות אדריאנוס – איסור לימוד תורה, תפילה בציבור וברית מילה, הוצאתם להורג של חכמים (רבי עקיבא), ובעקבות זאת עזבו חכמים רבים את הארץ; התערער מעמד הבכורה של ארץ ישראל, והוא עבר בהדרגה לבבל.

כל הבגרויות בהיסטוריה עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/history